

5. Тихомиров Ю. А. Коллизионное право: учебное и научно-практическое пособие. – М.: 2000. – 394 с.
6. *Господарсько-правове регулювання суспільних відносин в Україні*: монографія / За ред. док. юрид. наук, проф. Р. Б. Шишки. – К.: «МП Леся», 2015. – С. 33.
7. *Дуалізм приватного права* [Електронний ресурс] / http://pidruchniki.com/1281041946516/pravo/dualizm_privatnogo_prava.
8. *Коммерческий кодекс* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon24.ee/pravovyye-akty-estonii-na-russkom-jazyke/kommercheskij-kodeks/>.
9. *Коммерческий кодекс Франции* [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Коммерческий_кодекс_Франции.
10. *Модельный торговый кодекс для государств-участников СНГ* [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/997_n01.
11. *Маркс К.* Капітал. – К.: Державне вид-во політичної літератури УРСР, 1980. – С. 45–47.
12. *Козачук М. О.* Свобода підприємницької діяльності та її обмеження в законодавстві України. [Текст]: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Козачук Микита Олександрович. – Київ, 2011 р. – С. 3.
13. *Ролз Дж.* Теория справедливости. – Новосибирск, Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. – С.182.
14. *Экитайн К.* Основные права и свободы по Российской Конституции и Европейской Конвенции. – М.: NOTA BENE, 2004. – С. 340.
15. *Махінчук В. М.* Приватноправове регулювання підприємницьких відносин в Україні. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – С. 83.
16. *Dunning T. J.*, Trade's Unions and Strikes: Their Philosophy and Intention. – London: Published by the author, and Sold by M. Harley, No 5, Raquet court, Fleet street, E.C. 1860. – P. 35–36. – 52 p., цитата по: К. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения. Изд. 2-е. – Т. 23. – С. 770.
17. *Сырых В. М.* Логические основания общей теории права. Т. 1. Элементный состав. – 2-е изд. – М.: ЗАО Юстицинформ, 2004. – С. 55.
18. *Основы германского и международного экономического права.* Учебное пособие // Х. Й. Шмидт-Тренц, Ю. Плате, М. Пашке и др. – СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2007. – С. 42.
19. *Штобер Р.* Хозяйственно-административное право / Пер. с нем. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – С. 13.

The article is devoted to the comparison of regulation of private personal and economic relations and the dualism of private law.

Статья посвящена сравнению регулирования личных и экономических частноправовых отношений и дуализму частного права.

ПОНЯТТЯ ЖИТЛОВИХ ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Галянтич М. К.,

доктор юридичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті комплексно досліджується на понятійному рівні термін «житловий інтерес» з метою єдиного розуміння термінології в різних нормативних документах. Проводиться відмежування поняття суб'єктивного житлового права та законного житлового інтересу, загальний та спеціальний інтерес.

Ключові слова: житловий інтерес, житлове право, охоронюваний законом інтерес, право на захист.

Дослідження міжгалузевої категорії «інтерес» визначається тим, що захист житлових прав нерозривно пов'язаний із проблемою правового забезпечення суспільних інтересів, основу яких складають інтереси окремих фізичних осіб. В статтях 3, 15–21, 69, 67 ЦК України широко використовується категорія «захист інтересу», хоча зміст цього поняття не розкривається.

Слід зазначити, що реалізація особистих немайнових прав, визначених ст. 270 ЦК, певним чином пов'язана з реалізацією житлового інтересу фізичних осіб. Узагальнюючи позиції вчених, можна дійти висновку, що в сфері цивільного права враховуються як об'єктивні, так і суб'єктивні інтереси. Варто погодитися з В. П. Грибановим [1, с. 154], який вважав, що взаємозв'язок інтересу і суб'єктивного права подвійний. По-перше, у більшості випадків інтерес є передумовою виникнення, здійснення і захисту цивільних прав, оскільки, як правило, саме інтерес передумовує зародженню суб'єктивного

права і визначає динаміку правовідносин, що виникли. По-друге, задоволення інтересу правомочної особи є метою будь-якого суб'єктивного права, що виступає як правовий засіб задоволення інтересів.

У широкому значенні інтересом у праві визнається прагнення особи повніше задовольняти свої потреби і бажання, що прямо не формалізовано в конкретному суб'єктивному праві, проте не суперечить праву як такому. Саме через реалізацію та захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві України розглядає І. В. Венедиктова [2, с. 165]. Конституційний Суд України дав визначення поняттю «охоронюваний законом інтерес»: як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного права і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам.

У структурі законного інтересу виділяють два елемента: прагнення суб'єкта користуватися конкретним соціальним благом; звернення в деяких випадках за захистом до компетентних органів [3]. Визначенню поняття інтерес у цивільному праві, його змісту (ознак) в цивільному праві приділялася певна увага, проте це питання залишається досить складним і дискусійним.

Слід зазначити, що охоронювані законом інтереси можна розглядати як права і свободи людини. Так, П. П. Андрушко визначив, що поняття «охоронювані законом інтереси» є найбільш широким і включає в себе також права і свободи людини і громадянина, які є різновидом інтересу, та конкретизовані і чітко визначені в Конституції України [4, с. 89]. Так, у ст. 47 Конституції України серед основних прав і свобод людини та громадянина проголошено право кожного на житло. Воно є одним з основних прав, адже житло – важливе соціальне благо, яке лежить в основі життєдіяльності кожної людини і нормального розвитку суспільства. Захист житлового інтересу важливий через те, що без його належного забезпечення неможливим є розвиток людини як соціальної істоти.

Сучасне розуміння житлового інтересу ґрунтується на визнанні його як права людини, яке відповідним чином має захищатися, незважаючи на те, що воно не отримало свого нормативного закріплення. Природний характер права на житло свідчить про те, що це право належить як дієздатній особі, так і особам, дієздатність яких є неповною внаслідок віку чи стану здоров'я або повністю недієздатним особам [5, с. 108].

Поняття «право на житло» безпосередньо пов'язане з поняттям «реалізація права на проживання», що впливає із житлового інтересу. Як зазначає П. П. Андрушко [4, с. 87]: «Інтерес – це, з одного боку, конкретне матеріальне та/або нематеріальне благо, отримати, набути яке чи досягти яке або зберегти яке чи мати можливість (потенційну) одержати чи набути яке або користуватися яким прагне (бажає) особа, а з іншого боку, – це прагнення особи отримати таке благо, користуватися ним. Тобто житловий інтерес означає не тільки те, що держава гарантує та бере на себе обов'язок сприяти тому, щоб кожна фізична особа була забезпечена житлом та гарантувати його недоторканність.

Прихильники включення інтересу до змісту суб'єктивного права оперують поняттям «інтерес» як загальновідомим поняттям, не намагаючись навіть розкрити його зміст. В юридичній літературі поняття «інтерес» вживається в різних значеннях [1, с. 154]. Взаємозв'язок інтересу і суб'єктивного права викликав серед окремої частини юристів думку, що інтерес входить до самого змісту суб'єктивного права [6, с. 44]. Інші автори хоча і відзначають важливе значення інтересу в праві, але вважають інтерес моментом зовнішнім стосовно суб'єктивного права і не включають його до змісту останнього [7, с. 20–21]. Проте інтерес, на відміну від суб'єктивного права, не має такої правової можливості як останнє, оскільки не забезпечується юридичним обов'язком іншої сторони [4, с. 85]. Проте це тільки частина охоронюваного законом інтересу, за такої постановки питання не може йтися про його правовий захист. В основі будь-якого суб'єктивного права лежить той чи інший типовий інтерес, спільний для всіх членів даного суспільства. Захист суб'єктивного права являє собою водночас і захист охоронюваного законом інтересу. Право про захист інтересу захищається не тільки у складі відповідного суб'єктивного права. Наприклад, суб'єкти житлового права можуть мати і такі інтереси, що не опосередковуються певними суб'єктивними правами, а існують самостійно, наприклад, у формі охоронюваних законом сталих інтересів на поліпшення житлових умов.

При розкритті поняття «охоронюваний законом інтерес» В. І. Венедиктова, зокрема, визначає його в самому широкому змісті як незаборонене домагання. Охоронюваний законом інтерес у цивільному праві авторка пропонує розуміти як усвідомлене суб'єктом права домагання отримати певне матеріальне (нематеріальне) благо або змінити правовий статус, що спонукає суб'єктів права вчиняти конкретні дії, знаходиться у правовому полі та забезпечене підтримкою держави, здійснюється у формі дозволу і відображається в конкретних відносинах [6, с. 3].

Відносини у сфері захисту суб'єктивних прав та законних інтересів, що охороняються, є складовою частиною житлових прав. Право на захист житлових прав знаходиться в структурі суб'єктивного права на житло частково конкретизоване в нормах ЦК, СК, і з моменту порушення

самого суб'єктивного права задіюються механізм цивільно-правового захисту і виникнення відповідного обов'язку в правопорушника поновити порушене суб'єктивне житлове право. В юридичній літературі виділяють поняття охоронюваний законом інтерес в широкому розумінні. Так, О. І. Чепис під законними інтересами у цивільно-правовому змісті пропонує розуміти лише не опосередковані правом інтереси, що у широкому змісті збігаються в обсязі з соціально-економічними (фактичними) інтересами, що не суперечать нормам права, основам правопорядку й моральності, найбільше відповідає основним началам цивільного права, заснованого на диспозитивному регулюванні відносин юридично рівних суб'єктів [9, с. 551–559]. Проте лише частина (складова) законного інтересу конкретизована в Конституції України, ЦК України та деяких інших нормативних актах, де використовуються поняття «інтерес», «законні інтереси» та «охоронювані законом інтереси», хоча і неможливо зрозуміти значення, яке вкладається у поняття «інтерес» [2, с. 165].

Праву на житло притаманні кілька юридичних інтересів: реалізувати природне право на житло; стабільно користуватися займаним жилим приміщенням; покращувати свої житлові умови; за вільним розсудом, в межах закону, використовувати жиле приміщення; захищати житлові інтереси від незаконного (без достатньої правової підстави) вилучення житла; недопускати обмеження житлових прав та інтересів фізичної особи.

Як зазначає П. П. Андрушко, законний інтерес відображає лише прагнення свого носія до того, що не заборонено законом, тобто тільки його бажання, мрію, це прагнення у межах сфери правового регулювання до користування якимось конкретним матеріальним або нематеріальним благом [4, с. 85]. Тобто, зважаючи на те, що житлове законодавство регулює як житлові, так і пов'язані з ними інші майнові та немайнові відносини, поняттям «житлові інтереси» охоплюються різні види інтересів, що виникають у різних суб'єктів права. Слід зазначити, що норми цивільного права рівною мірою мають забезпечувати інтереси як фізичних, так і юридичних осіб, переважно у сфері цивільного обороту. Водночас норми житлового права покликані вирішувати питання законного інтересу не кожної фізичної особи, а дотримання спільних інтересів. Аналіз чинного законодавства свідчить про те, що житлові права безпосередньо пов'язані з інтересами, вони стосуються невизначеного кола фізичних осіб, поєднані з інтересами окремих груп та категорій таких осіб. Тому дотримання житлових інтересів окремих осіб, чи їх окремих категорій, не має призводити до конфлікту інтересів.

В Законі України «Про запобігання корупції» конфлікт інтересів визначається як суперечність між особистими майновими, немайновими інтересами особи чи близьких їй осіб та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Тому житлові інтереси слід розглядати як засіб забезпечення балансу вкрай різноманітних і різнорівневих інтересів. Адже саме намагання реалізації житлових інтересів є тим фактором, що зумовлює набуття ним певних суб'єктивних прав. З іншого боку, більшість правомірних інтересів задовольняється і отримує захист саме у формі того чи іншого суб'єктивного права, тобто житлові інтереси мають знаходитися у структурі суб'єктивного житлового права.

Також можна констатувати, що між загальними нормами, що містяться в ЦК України, і спеціальним житловим законодавством є певні неузгодженості, що виявляються у різному змісті житлових прав та інтересів фізичних осіб, які визначаються різними нормативними актами приватноправового і публічно-правового спрямування.

Слід погодитися з І. О. Дзержою, яка поняття «охоронюваний законом інтерес» розуміє як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного права і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві [10, с. 685]. Поняття «охоронюваний законом інтерес», яке вживається в ст. 15 ЦПК України у зв'язку з поняттям «права, що виникає з житлових відносин», треба розуміти як прагнення до користування конкретним житлом та/або нематеріальним благом, яке забезпечує житло, як зумовлений загальним змістом об'єктивного права і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам.

Від інтересу особи залежить і захист суб'єктивного права, зокрема, звернення чи ні особи з вимогою захисту права, вибір органу і способу захисту, коли закон йому таке право вибору надає. Задоволення інтересу управомоченої особи є метою будь-якого суб'єктивного права, що виступає як правовий засіб задоволення інтересів [11, с. 26].

Питання захисту житлових прав фізичних осіб, що більшою мірою не конкретизовані за умов чинності застарілого ЖК УРСР 1083 р., набуває дедалі більшої актуальності, що зумовлено специфікою таких прав та недостатності їх нормативно-правового забезпечення. При цьому держава гарантує правовий захист шляхом відшкодування матеріальної та моральної шкоди (ст. 16, 280 ЦК України).

Для житлових інтересів характерним, зокрема, є те, що носіями цих прав являються всі фізичні особи, які мають право на житло, що полягає у закріпленні не тільки загального інтересу, а й

юридичну можливість захищати його. Житлові права та інтереси є парними категоріями. Наприклад, житлові інтереси щодо дотримання режиму недоторканності житла ґрунтуються на речовому праві володіння та користування конкретним житлом.

Спільні риси між суб'єктивними правами і законними інтересами визначав А. В. Малько [11, с. 26]: вони обумовлені матеріальними і духовними умовами життя суспільства; сприяють розвитку і вдосконаленню соціальних зв'язків, фіксуючи в собі певне поєднання особистих і суспільних інтересів; несуть певне регулятивне навантаження, виступаючи своєрідними способами правового регулювання; припускають задоволення власних інтересів особистості, виступаючи своєрідними юридичними засобами (інструментами) реалізації даних інтересів; мають диспозитивний характер; виступають в якості самостійних елементів правового статусу особи; представляють собою юридичні дозволи; їх здійснення пов'язується в основному з реалізацією; є об'єктами правової охорони і захисту, що гарантується державою; визначають собою свого роду міру поведінки, специфічний критерій законних діянь.

Інтерес є лише передумовою для набуття конкретних суб'єктивних прав і обов'язків. І. О. Дзера правомірно звертає увагу на те, що ні в ЦК України, ні в інших актах законодавства не надається визначення поняття «інтерес», а єдине застереження, яке міститься у ЦК, про те, що захисту підлягає лише той інтерес, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства [10, с. 685]. Тому питання захисту житлових інтересів фізичних осіб вважаємо за доцільне розглядати в структурі захисту належних суб'єктивних житлових прав, тобто прав, які виникли у них у зв'язку із реалізацією ними права на житло. А під реалізацію житлового інтересу слід розуміти не абстрактну можливість, а реальне домагання через правові механізми здійснення особою права на захист. Загальне цивільне та спеціальне житлове законодавство регулює відносини щодо захисту суб'єктивних житлових прав та законних інтересів, що включає дотримання особистих немайнових прав, що виникають у фізичних осіб у разі користування житлом.

Виходячи із зазначеного, житлові інтереси можна класифікувати: 1) за матеріальною ознакою – як майнові і немайнові; 2) за суб'єктивним складом – як односторонні або багатосторонні; 3) юридично формалізовані та неформалізовані. Отже, визначення суті житлових інтересів громадян полягає головним чином у визначенні їх юридичного змісту. Житловим інтересам притаманна неформалізована специфічність. Аналіз конституційних норм доводить, що житлові інтереси можуть бути реалізовані різними способами. Право на задоволення житлового інтересу обмежується дією норми ст. 13 ЦК України «Межі здійснення цивільних прав».

Право на захист цивільних прав та інтересів відповідно до ст. 15 ЦК виникає у кожної особи у випадку порушення, невизнання або його оспорювання. Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства і не порушує інтересів інших осіб.

Таким чином, проблема законних інтересів, їх співвідношення з суб'єктивними правами є досить важливою в сучасній науці житлового права, а її послідовне закріплення буде створювати умови для удосконалення правового регулювання в різних сферах суспільного життя.

Отже, житловий інтерес фізичних осіб: 1) або відображається в об'єктивному праві, або впливає з його загальних нормативно закріплених засад; 2) відповідає загальному благу і законним інтересам інших фізичних осіб; 3) правовий захист гарантується державою у спосіб, передбачений ст. 16 ЦК України.

Список використаної літератури:

1. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав / В. П. Грибанов. Изд.2-е, стереотип. – М.: Статут. – 2001. – 411 с.
2. Венедиктова И. В. Охраняемый законом интерес в гражданском праве: монография / И. В. Венедиктова. – Х.: Точка, 2012. – 508 с.
3. Википедия / Интерес (право) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://yandex.ua/yandsearch?lr=143&oprnd=7276685294&text>.
4. Андрушко П. П. Категорія «інтерес» у кримінальному праві / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 81/2009. – С. 85–89.
5. Галянтич М. К. Житлове право України: навч. посібник / М. К. Галянтич. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – С. 108.
6. Толстой Ю. К. К теории правоотношения / Ю. К. Толстой. – Л.: ЛГУ, 1959. – С. 44.
7. Братусь С. Н. Субъекты гражданского права / С. Н. Братусь. – М.: Госюриздат, 1950. – С. 20–21.
8. Венедиктова И. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві: автореферат дис. на здоб. наук. ступ. докт. юрид. наук: 12.00.03 / І. В. Венедиктова. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – 2013. – 40 с.

9. Чепис О. І. Законний інтерес як категорія цивільного права / О. І. Чепис // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 551–559 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09hoikcr.pdf>.

10. Дзера І. О. Загальні правові засади захисту цивільних прав та інтересів// Договірне право. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С.685.

11. Малько А. В. Суб'єктивне право и законный интерес // Правоведение / А. В. Малько. – 1998. – № 4. – С. 58–70.

The article explores the complex on the conceptual level, the term «housing interest» in order to understand the terminology in the various regulations. Also distinguishes the concept of subjective rights and legitimate residential housing interest, general and special interest.

В статті комплексно досліджується на понятійному рівні термін «жилищний інтерес» з метою розуміння термінології в різних нормативних документах. Проводиться розмежування поняття суб'єктивного жилищного права і законного жилищного інтереса, загального і спеціального інтереса.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З ПОГЛИНАННЯ КОМПАНІЙ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Гриняк А. Б.,

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу проблем договірного права НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

В статті аналізуються питання, пов'язані з вивченням міжнародно-правового досвіду регулювання відносин з поглинання компаній крізь призму таких моделей, як: англосаксонська, американська та європейська. Встановлено, що Директива про поглинання не носить імперативного характеру, дозволяючи державам-учасницям на національному рівні відмовитись від застосування того чи іншого запропонованого директивою механізму правового регулювання досліджуваних правовідносин.

Ключові слова: правосуб'єктність компаній, поглинання, фондовий ринок, захисні засоби, концентрація капіталу, контрольний пакет акцій.

Аналізуючи питання, пов'язані з вивченням міжнародно-правового досвіду регулювання відносин з поглинання, насамперед слід зазначити, що термін поглинання є недостатньо дослідженим і часто вживається науковцями по-різному та не має відповідного законодавчого закріплення. На нашу думку, під поняттям поглинання в широкому його значенні слід розуміти придбання на погоджених умовах одним комерційним товариством контрольного пакету акцій (долей, паїв) в статуті іншого товариства для управління останнім. При цьому під контрольним пакетом акцій (долей, паїв) в статутному капіталі товариств розуміється 51% акцій (долей, паїв), що надають можливість особі, яка здійснює поглинання, встановити контроль над управлінням товариством.

Поряд з «директивним методом» Римським договором про Європейський Союз (далі – ЄС) передбачається формування єдиного механізму регулювання концентрації капіталу шляхом укладення міжнародних конвенцій на підставі ст. 293 Римського договору про ЄС, за якою держави-члени вступають в міру необхідності в переговори для того, щоб врегулювати проблему перенесення компанією свого місцезнаходження в іншу країну без втрати первісної правосуб'єктності і можливості поглинання компаній, створених відповідно до національного законодавства різних держав-членів.

Інститут поглинань завжди пов'язують з двома моделями – «дружнім» та «ворожим» поглинанням. «Ворожі» поглинання традиційно вважають основною проблемою англо-американського світу. Законодавство, що регулює «ворожі» поглинання, спрямоване на застосування захисних засобів радою директорів товариства та забезпечення рівності усіх акціонерів через регулювання порядку придбання акцій у акціонерів товариства, що поглинається, та сплати за такі акції однакової та справедливої ціни, а також надання акціонерам достатньої і вчасної інформації про поглинання.

Натомість в державах континентальної Європи «ворожі» поглинання не так широко поширені, оскільки інституційні інвестори характеризуються більшим ступенем стабільності, порівняно з країнами англосаксонської системи права, адже зорієнтовані на довгострокові капіталовкладення, саме тому «ворожі» поглинання тут не поширені. Так, структура інституційних інвесторів, скажімо у